

דכתיב [דברים יא] "והשקית ברגלך כגן הירק". למה נאמר שישקה ברגלו, לומר לך: מזה רגל טפה — אף גבול של הליכה סביב הערוגה כדי להשקותה במים — נמי טפה.

אמר רב: דין זה של ערוגה — בחורבה שאין מסביבה ערוגות נוספות שנינו. כי אם יהיו ערוגות נוספות יהיה המרחק בין הזרעים הקיצוניים של שתי הערוגות הסמוכות רק שני טפחים, כשיעור הגבולות שביניהם.

ופרכינן: והאיכא "מקום קרנות", זווית של פינות הערוגות הללו שאינן זרועות ומבדילות בין שורות הערוגות. ויכול לעשות כל שורה בצורה מאונכת לשורה שבערוגה השניה, וייראה היטב ההבדל ביניהם.

אמרי בי רב משמיה דרב: בממלא את הקרנות, שאז אין סימן במקום החיבור.

ופרכינן: מאי דוחקיה דרב להעמיד בממלא את הקרנות, ובחורבה דוקא? וליזרע מאבראי, מחוץ למקום הקרנות, ולא לימלי מגואי, ולא ימלאם.

ומשנינן: גזירה שמא ימלא את הקרנות. 99-ב

ופרכינן: ומה איכפת לנו אם ממלא את מקום הקרנות? והרי אין הזרעים שבשתי הערוגות מתערבים ממש אלא יש היכר שהם שייכים לשתי ערוגות נפרדות, שהרי הגבולות הריקים מזרעים סובבים כל ערוגה בנפרד.

תוכה של הערוגה עצמה לפחות ששה על ששה טפחים, חוץ מגבוליה סביב. והיינו שלא אמרו דין זה של ערוגה אלא אם היא ערוכה בצורת ערוגה, שיש לה גבולות מסומנים סביב על ידי משטח אדמה ריק מסביב, שאז ניכר שאין כאן עירבוב מינים אלא ערוגה מסודרת בשיטה של חלוקה נפרדת לזרעים שונים [עיי'ן ריטב"א].

וצריך שיהיו גבולות הערוגה מחוץ לששת הטפחים, כי אם יהיו הגבולות חלק ממנה, נמצא שרוחב הערוגה עצמה הוא רק ארבעה טפחים, ואז לא יהיה רווח של שלשה טפחים בין הזרעים שמסביב לבין הזרע שבמרכז.

תניא נמי הכי:

ערוגה — תוכה ששה טפחים.

גבוליה — בכמה?

ומבאר רש"י שהכונה היא לרוחב הגבולין המעניקים לה דין ערוגה ביחס למבואר לקמן שיש מושג של "ראש תור" היוצא מן הערוגה או הנכנס אליה, שאינו כלאים. והמושג הזה יבואר לקמן.

כדתנן, רבי יהודה אומר: רוחב גבוליה הערוגה צריך שיהיה כמלא רוחב פרסה של רגל.

אמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא: מאי טעמא דרבי יהודה?

טמאים. וכתב ע"ז הרמב"ן "שמועה זו מפורשת בתוס' רבותינו הצרפתים והוספתי בה דברים להגדיל תורה".

ועוד כתבו בשם ר"י שהוכחת הגמרא אינה

שונה. שאם הכלי צמיד פתיל היה מקבל טומאת מדרס, נמצא שאחוריו טמאים, והאיך יחצוץ בפני הטומאה? אבל טומאת היסט היא טומאת תוך בלבד, לפיכך אחוריים חוצצין, שהם אינם

מצד לצד באמצעה, כולל הזרע שבאמצע — מהו? האם בטל מערוגה זאת שם ערוגה בגלל אותו תלם [ונפקא מינה לראש התור].

אמר רב ששת: בא ערבוב התלם וביטל את כל השורה, ואין לה דין ערוגה.

רב אסי אמר: אין עירובו של תלם אחד מבטל את השורה.

איתיביה רבינא לרב אשי:

הנוטע בשדה גדולה שתי שורות של קישואין, שתי שורות של דילועין, שתי שורות של פול המצרי — מותר למרות שאין הבדל של שיעור יניקה ביניהם. לפי ששתי שורות נראות כשדה בפני עצמה, ויש היכר של הפרדה בין השדות.

אבל הנוטע שורה אחת של קישואין, ושורה אחת של דילועין, ושורה אחת של פול המצרי — אסור! כיון שהם מתערבבים בלי שיהיה ניכר ההבדל שבין השורות.

ומוכח ששורה אחת [תלם אחד] חשיב ערבוב, ואמאי אינו מבטל את השורה בערוגה?

ומשנינן: **שאני הכא, בקישואין ודילועין — דאיכא שראכא, זמורות ארוכות המתערבבות ולא ניכר הבדל השורות.**

אמר רב כהנא אמר רבי יוחנן: הרוצה למלאות כל גינתו בהרבה סוגי ירק — עושה את כל גינתו ערוגה ערוגה מרובעת, בכל ערוגה מרובעת ששה על ששה

וכיון שהערוגות ניכרות לעצמן, אם כן, לא יהא סמיכותו של זרע הנמצא בקרן של ערוגה אחת אל חבירו בערוגה האחרת אלא ככניסת "ראש תור", של שדה ירק אל שדה אחרת שיש בה זרעים ממין אחר, שאינם אסורים משום כלאיים. [ראש תור היא צורת קצה שדה, שנראית כבליטה מחודדת, ואם היא כולטת לתוך שדה אחרת ניכר בה שהיא אינה מהשדה שהיא נכנסת לתוכה].

מי לא תנן: היה ראש תור ירק נכנס לתוך שדה אחר — מותר, מפני שנראה ראש התור וניכר שהוא סוף שדה אחרת.

ומשנינן: אין חשיבות של "ראש תור" בערוגה הנכנסת לתוך ערוגה אחרת. שערוגות הנכנסות זו בזו הרי עקב קטנן אין ניכר שיש כאן כניסת ראש תור של ערוגה אחת לשניה אלא הן נראין כמעורבבים.

ושמואל אמר: מותר לזרוע ערוגה בין הערוגות — שנינו.

ופרכינן: והא קא מיתערבי הערוגות בהדדי, שהרי אין ביניהן אלא רוחב הגבולין שהוא שני טפחים בלבד?

ומשנינן: **בנוטה שורה שבערוגה זאת לכאן ושורה שבערוגה השניה לכאן.** והיינו, שהשורות שבערוגות עשויות בצורה אנכית האחת לשניה, והן ניכרות, משום שאינו ממלא את מקום הקרנות.

אמר עולא, בעו במערבא: הפקיע, חרש וזרע תלם אחד על פני כולה של הערוגה,

טפחים. ועוגל בה, זורע בכל ערוגה בצורת עיגול שקוטרו — חמשה טפחים.

וכיון שמרכז הערוגה זרוע בצורה עגולה, שהיא צורה הניכרת בפני עצמה, הרי מעתה הוא יכול לזרוע מסביב לעיגול זרעים אחרים, כיון שהם ניכרים כנפרדים מן העיגול, וממלא קרנותיה — כל מה שירצה.

ופרכינן: נהי שבערוגה עצמה הוא יכול לזרוע מסביב לעיגול זרעים אחרים, אבל כיון שהוא ממלא את כל גינתו בערוגות שכאלה — כיצד רשאי הוא לזרוע מינים שונים בערוגות נפרדות? והא איכא זרעים שונים שהם כלאיים הגדילים ברווחים רביני וביני שבין הערוגות בלא היכר נפרד?!

ומשנינן: אמרי רבי רבי ינאי: במחריב, שאכן אינו זורע מסביב לעיגולים, ונמצא שאין ערכוב מינים בין הביניים.

רב אשי אמר: אם היו זרועין בערוגה אחת מסביב לעיגול בצורת שתי — זרען בערוגה האחרת ערב.

ואם היו זרועים בערוגה אחת ערב — זרען בערוגה השנית שתי.

ובצורה כזאת ניכר ההבדל ביניהם.

איתביה רבינא לרב אשי: שיעור "עבודת ירק" שצריך להשאיר מקום פנוי לעבודתו מסביב, להרחיק חבירו ממנו כדי שלא יתערב ירק בירק אחר — ערוגה של ששה על ששה טפחים, ובה חמשה זרעונים.

ורואין אותם את חמשת הזרעים כשהם מסודרים בערוגה — כטבלא מרובעת.

ומדייקינן: דוקא משום שנראית הערוגה כטבלא הוא דשרי, הא לאו הכי, כשעושה אותה עגולה — אסור! אלמא ערוגה עגולה אין שמה ערוגה להיתר זריעה שכזה.

ומשנינן: התם הא דבעינן שתהיה הערוגה מרובעת הוא כדי לאקולי בה קולא אחרינא — להחשיבה כשדה, להיתר ראש תור היוצא הימנה לשדה אחרת, שלא הותר אלא בערוגה מרובעת.

מתניתין:

מנין לאשה הפולטת שכבת זרע ביום השלישי לשימושה שהיא טמאה? כיון שעד יום השלישי יש עליה שם "שכבת זרע", שעדיין ראוי הזרע להיקלט במעיה ולהיווצר ממנו עובר.

ואשה ששימשה וטבלה ולאחר מכן פלטה שכבת זרע, טמאה כדין איש הרואה קרי. אבל לאחר שלשה ימים מתקלקל הזרע, ושוב אינו מטמא.

שנאמר במתן תורה "היו נכונים לשלשת ימים, אל תגשו אל אשה". שהזוהרו לפרוש מהאשה שלשה ימים קודם מתן תורה, כיון שהיו צריכים להיות טהורים במעמד הר סיני, ואם תשמש באותם ימים שמא בשעת מתן תורה תפלוט שכבת זרע, ותיטמא.⁽¹⁾

כתבו תוס' שהר"י היה מסופק בכך.

טמאה אינו חוצץ בפני הטמאה, ולפי זה לא קשה מהיסט. דלהיסט לא שייך יחוד. ובסוף